

Artojas tėviškės laukuose. H. Oczereto (Tilžė) nuotr.

1. TĖVYNĖ IR ŽMOGUS

Taip nepaprastai skamba, kai kas nors kalba apie tėvynę. Regi sugrižus pereitas erdves ir praėjusį laiką. Užmiršti įvykiai ir daiktai atgyja. Vėl pasigirsta seniai nuaidėję garsai ir žodžiai, vėl prabyla į žmogų lūkesčiai ir abejonės, aimanos u džiaugsmi. Nušvin-ta visa būtis ir vėl kaip kadaise dosniai dalija viltis, žadėdama išsipildymą.

Lyg didis slėpinys sielai iškyla tėvynė. Pasaulis be tėvynės tarsi lengvai ir greitai perskaitomas pusla-pis. O norėdamas suvokti tėvynės esmę, turi išmokti ramiai susikaupti savyje. Tik tuomet sieloje tyliai su-skambės: tėvynė yra mūsų minčių pradžia ir esmė, slaptina žmogaus palaima.

Tačiau tai nelengva suprasti. Tėvynė žmogui tiek daug reiškia tikriausiai todėl, kad jis čia viską patyrė

pirmąsyk: pasiaukojamą motinos meilę, rūpestingą tėvo gerumą. Čia pirmąsyk išgirdo žmogaus balsą. Čia motinos širdingumas, tėvo mąslumas pirmąsyk leido jam patirti žmogų.

Taigi tėvynėje žmogų pirmąsyk apsiautė saulės spinduliai, apgobė nakties tamsa, čia jam pražydo pirmasis pavasaris, nuvyto pirmasis ruduo ir nukūpėjo vešli vasara, su baltais sapnais išaušo žiema.

Visos gėlės, visi medžiai, laukai ir miškai, visa žemės, vandens ir oro gyvybė pirmąsyk žmogui pasirodė tėvynėje. Ir visa tai jam savitai pasireiškė. Čia, tėvynėje, palinko laikas ties erdve, kurioje jis užgimė, ir nuvedė jį į pirmąsias dienas, mėnesius, per metų laikus, nuolatinę jų kaitą ir permainas pro kitų žmonių gyvenimus, leisdamas pražysti jo paties gyvenimui.

Tačiau pirmoji patirtis dar ne viskas. Tik supratę, jog tėvynėje teišsiskleidžia žmogaus gyvenimas, atveriame tėvynės slėpinį. Tėvyne alsuoja žmogaus dvasia, ir tėvynė alsuoja žmogumi. Ji užtvindo jį visą, o žmogus tada ją įprasmina.

Atklydėlio iš svetur siela alsuoja visai kitaip. Jis negyvena tėvynės gyvenimu, nesuvokia jos turinio nei esmės, nejaučia jos gamtos nei žmonių, o tėvynė negyvena su juo. Jis visuomet lieka nuošaly, gyvena atskirai nuo jos erdvės, nors būtų išgyvenęs šioje žemėje šimtmečius.

Išties, tėvynė - tai erdvė tam tikrame laike. Tačiau su ja suvienija žmogaus prigimties ypatumai. Tėvynėje, savo jaunystės erdvėje, žmogus pradeda įsisąmoninti savo būtį. Sąmonei bręstant išauga žmogaus gyvenimo turinys, išauga visas pasaulis. Tėvynėje - augimo ir tapsmo pradžia.

O pati tėvynė? Susikaupęs savy, žmogus regi ją augant iš savo esybės. Kokia žmogaus esybė, tokia ir

jo tėvynė. Kad ir kaip į daugelį šių minčių bežiūrėtum, svarbiausia jų prasmė lieka nepakitus. Tačiau tik tam, kuris pripažįsta, jog žmogus yra dvasinga būtybė, iškilusi virš erdvės ir laiko, tik tam ši mintis nušvis visiškai aiškiai.

Tėvynė neatskiriama nuo žmogaus esmės. Ji yra ta duotybė, kurioje žmogus gali suvokti savo būties prasmę ir siekti sąmoningumo. Todėl tėvynė dar yra užduotis ir pareiga.

Šis vidinis ryšys atsiskleidžia ilgesiu, kurį žmogus patiria svetimijoje šalyje. Būna tokios dvasinės sandaros žmonių, kurie gyvenimo keliu turi eiti be tėvynės, be jos žemės ir jos dvasios, kurie nepatiria tėvynės ilgesio, nesiedami su ja savo gyvenimo prasmės. Tai betėvyniai, vargiai nutuokiantys savo gyvenimo prasmę ir tikriausiai niekad nesuvoksiantys savo pačių būties esmės. Tėvynė jiems ten, kur jie gali kaupti turtą ir įgyvendinti savo siekimą valdyti bei priversti.

Tėvyniškumas ar betėvyniškumas nėra vien atskiro asmens bruožas. Ir tai, ir tai stiprėja per žmonių kartas, pratęsiama kiekvieno naujai užgimusio. Pirmuoju atveju su kiekviena karta auga dar - na tarp tėvynės ir žmogaus. Antruoju atveju vis labiau linkstama manyti, kad esą galima perkant ar prievarta įgyti žemės ir ją vadinti tėvyne.

Žinoma, galima ginčytis, kieno iš tikrųjų yra tėvynė. Tik viena aišku, kad prievartos žmonės yra svetimi tėvynei, o tėvynė jiems. Tėvynės žmogus nesirungia dėl jos, jis jai gyvena, ir tėvynė gausiai teikia jėgų, dalija ramybės malonę, bet tik tiems, kurių esybėje ji įsišaknijus, kurie brandina joje savo žmoniškumą.

Tokie žmonės myli ir vertina visas tėvynės apraiškas. Jie yra visų tėvynės paslapčių, skausmų ir džiaugs-

mų žyniai. Tėvynė jiems yra dirva žmoniškumui ugdytis. Tėvynėje slypi visos jėgos ir kūrybinės galios, Kūrėjo valios nulemtos amžinybėje ir begalybėje.

2. TĖVYNĖS VEIDAS

Prisilietimo prie tėvynės žemės nepakanka norint regėti visą jos veidą, pagrindinius jo bruožus. Reikia pakilti virš jos. Tuomet išvys.

Vakaruose mūsų tėvynė prigludusi prie bekraštės jūros. Tarsi sustingusios vilnys nubanguoja per kraštą kalvos, įlinksta slėniai ir žemumos.

Ryškūs į jūrą savo vandenį nešančių upių brėžiai. Kaip savitai jos vagoja tėvynės veidą: šiaurėje tai Memelio tėkmė, Nemunas¹, pietuose Prieglius², senoji Pregora ar Prigura, taip pat srūvančios į vakarus.

Prieglius suima Įsruties³, Pisos⁴, Romintos⁵, Ungurpės⁶ vandenį ir pragaišta Aistmarių įlankos bangoje, bet prieš tai, tarsi norėdamas susisiekti su visais tėvynės vandenimis, į šiaurę, Kuršių marias, siunčia Deimę, lietuviškai vadinamą Deimena⁷.

Nemunas priglobia iš pietų atvingiuojančios Šešupės⁸ vandenį ir Tilželę⁹, iš šiaurės Jūrą ir kitas ma-

¹ Galbūt: „sraunusis“. Ne kildintin as iš rusiškojo *niemiec* („vokietis“).

² Galbūt iš *prigurti* - „susigrūsti“.

³ Iš *insra* ar *instra*, „intakas“, sutrumpintai - *Įsra*.

⁴ Galbūt sutrumpintai iš *pri* ir *ysra* (kaip kad *Dubysa*) - „antplūdis“.

⁵ „Nuraminta“ arba „raminanti“.

⁶ „Ungurių upė“.

⁷ Tikriausiai „nueinantis“, kaip *Eimenys*, *Eimena* - „nueinantys“.

⁸ Tikriausiai „šešiaupė“.

⁹ Tilželė - „užžėlu“.

žesnes upes. Galėtų atrodyti, kad per Šešupę ir Įsrutį jis norėtų pasidalinti vandenimis su Priegliumi. O į pietus nuo Nemuno yra platus slėnis. Bet Nemunas traukia pro šalį ir perskiria savo tėkmę į Giliją¹⁰, kurią siunčia į pietvakarius, ir Rusnę¹¹, srūvančią į šiaurės vakarus; daugybė jos atšakų įsilieja į Kuršių marias. Bet prieš tai prie jo prisiartina Šyša¹² su Minija¹³.

Štai sutviska prieš akis plati Kuršmarių plynė. Nerija nelyginant ranka atidalija tuos vandenį tėvynei. Plačiai išsiliejus pietuose, šiaurėje susiaurėja, nedideliu tarpu susisiekdama su jūra, prieš tai dar prigludusi Danės¹⁴ tėkmę.

O tarp Priegliaus ir Gilijos srūva daugybė upelių, susisiekiančių Nemunyne¹⁵ ir įsiliejančių į Kuršių marias.

Taip upių suaižytame krašte pietryčiuose, už Priegliaus ištakų, regėti kalvos. Vasaros vakarais jos atmuša malonią saulėlydžio šviesą ir paskleidžia po tėvynę. Tai Galdapės aukštumos ir dar kitos, esančios už Širvintos, Šešupės intako: šiauriau vėl kalvos driekiasi palei Nemuną ir atsitraukia tik netoli marių.

Tėvynę ratu supa miškai. Pietryčiuose jų vainikas eina nuo Ramintos tyrų, pertraukiamas laukų, ties Priegliaus vidurupiu sutankėja, pasiekia marias, palei jas linksta į šiaurę ir kerta Nemuno deltą.

Rytuose miškai juosia dykvietę ties Įsruties ištakomis, plačiai nusidriekdami palei Šešupę ir Jūros žemupį į šiaurę link Nemuno.

¹⁰ „Gilėjanti“.

¹¹ „Atšiaurioji“.

¹² „Intakas“.

¹³ „Daugybė“.

¹⁴ „Išeinanti“.

¹⁵ „Santaka“.